

БУХГАЛТЕРСЬКА ТЕРМІНО-
СИСТЕМА ТА РЕГУЛЯТОРНА
ДІЯЛЬНІСТЬ В СФЕРІ ОБЛІКУ,
КОНТРОЛЮ ТА АУДИТУ

ACCOUNTING TERMINOLOGICAL
AND REGULATORY ACTIVITIES
IN THE FIELD OF ACCOUNTING,
CONTROL AND AUDIT

УДК 657

JEL Classification M41

Макаренко Анна

аспірантка

Національний університет біоресурсів та природокористування України

м. Київ, Україна

E-mail: ania_mak@ukr.net

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОКАЗНИКІВ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація

Актуальність. Значення лісових ресурсів в житті суспільства настільки важливе, що питання їх раціонального використання і відновлення, збереження і захисту завжди буде в центрі уваги всієї громадськості України. Тому й виникла потреба удосконалення ведення бухгалтерського обліку лісокористування. Це підвищить якість обліково-аналітичної інформації, її обробку, зберігання як необхідної умови для раціонального лісокористування. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення, яке реалізується системою показників, забезпечує підвищення ефективності лісокористування на різних рівнях господарювання в частині оцінки їх стану, використання та відтворення, а також забезпечення пошуків інформації для раціонального лісокористування.

Методи. У статті використано загальні методи пізнання: аналіз, порівняння, групування, зведення, пізнавальний, структурно-функціональний, аналітичний, абстрактний, конкретизація, аналогія.

Результати. У статті сформовано структурно-функціональну класифікацію показників лісових ресурсів, які використовуються для оцінки стану, використання і відтворення деревинних та недеревних ресурсів лісу, а також мисливства. Дані показники відображають еколого-соціально-економічні результати для повноцінного життя людини та повного узгодження інформації для обліково-аналітичного забезпечення, управління та аналізу.

Перспективи. Подальшим дослідженням є удосконалення пошуку шляхів для формування обліково-аналітичного забезпечення раціональним лісокористуванням.

Ключові слова: лісові ресурси, деревинні та не деревинні ресурси, мисливство, обліково-аналітичне забезпечення, функції лісу.

Вступ. В економіці України розширилось коло проблем, найгострішими є проблеми пов'язані з необхідністю забезпечення раціональним використанням лісових ресурсів. Поява нових форм виробництва зумовлює ускладнення управління господарсько-фінансовою діяльністю галузі, тому ведення бухгалтерського обліку лісокористування потребує удосконалення.

Результативність виконання лісами функцій та праці лісокористувачів можна наочно побачити та проаналізувати за допомогою показників. Формування основи для облікової інформації та економічних результатів неможливе без знання та систематизації природничих індикаторів лісу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблем раціонального природокористування та лісокористування присвячена ціла низка наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених таких, як: Р.Дубас, О.Гудзінський, І.Мартинчук, В.Савчук, В.Свириденко, І.Синякевич, М.Р.В. Уїлліамс та інші. Питанням бухгалтерського обліку в лісовому господарстві займаються: Л.Булах, В.Гоцуляк, А.Едошин, О.Задорожня, О.Зінкевич, Н. Котляревська, Т.Пономаренко, Л.Сук та інші.

Мета. Розкрити структурно-функціональну класифікацію показників лісових ресурсів у розрізі оцінки, використання та їх відтворення. Окреслити схему шляхів формування бухгалтерської інформації для потреб діяльності підприємств лісової галузі.

Методологія дослідження. У статті використано загальні методи пізнання: аналіз, порівняння, групування, зведення, пізнавальний, структурно-функціональний, аналітичний, абстрактний, конкретизація, аналогія тощо.

Результати. Усі ліси України за своїм державним, екологічним і господарським значенням відповідно до постанов Кабінету Міністрів віднесені до лісів першої (55,8%) та другої групи (44,2%). Ліси першої групи ділять на чотири категорії залежності: А – ліси санітарно-гігієнічного та оздоровчого призначення; Б – ліси, яким властиві переважно захисні функції; В – ліси переважно водоохоронного призначення; Г – ліси спеціального, цільового призначення.

До лісів другої групи віднесені експлуатовані ліси з режимом, який забезпечує збереження водоохоронних і захисних функцій лісу. Розмір заготівлі стиглої деревини в цих лісах обмежений показником річного приросту деревної маси і не перевищує розміру річної розрахункової лісосіки, яка обґрунтовується в процесі проведення лісовпорядних робіт у кожному лісгосподарському підприємстві.

За походженням ліси поділяються на природні і штучні. На початок ХХІ століття в Україні штучні ліси з часткою не зімкнених лісових культур займали близько 5 млн. га або 51,3%. Майже всі ліси штучного походження були створені людиною протягом минулого століття.

В Україні переважають лісостани твердолистяних порід (43,6%). Майже таку частину від загальної площі лісів займають хвойні ліси (42,6%), решта – м'яколистяні ліси (13,8%). Із деревних порід переважають у насадженнях сосна (33,6%), дуб (24,4%), бук (7,4%), осика (6,6%), береза (5,7%), ялина та ялиця (8,9%) загальної площі лісів. Загалом у лісовому фонді країни нараховується більше 80 лісотвірних порід [2, с. 274-275].

Лісові ресурси та лісокористування формуються з морфології лісу, індикаторами якої є природничі або лісівничо-таксаційні показники. Через свою першооснову - морфологію, ліс несе такі функції як комерційно-виробнича, соціально-економічна, природно-екологічна (захисна, рекреаційна).

В економічних дослідженнях основними доказами є показники, що характеризують об'єкти дослідження відповідно до критеріїв оцінки їх стану або ефективності використання [3]. Показник виступає в ролі величини, критерію, параметра, рівня, вимірника, індикатора і дає змогу оцінити стан об'єкта, його зміну, що дозволяє судити про економічний розвиток, зростання, підйом чи спад. Хоча не всі показники мають рівну по значенню важливість для дослідження, але вони всі сприяють тому, щоб наукові пошуки були всеохоплюючими та обґрунтованими.

На сьогоднішній час ліс розглядають як єдину систему яка повинна бути сформована на основі внутрішніх взаємозв'язків усіх структурних елементів лісу та їх взаємозв'язків із раціональним зовнішнім середовищем. Ця система динамічна, існує безперервність в ній цих зв'язків. Розглядаючи та аналізуючи систему показників, які повинні відображати формування і використання раціонального лісокористування, можна відмітити, що для повного обліково-аналітичного забезпечення управління раціональним лісокористуванням ми хочемо в своїй роботі здійснити дослідження показників у розрізі функцій, таких як природничо-екологічна, соціально-економічна, комерційно-виробнича.

Автор пропонує свою класифікацію показників користування лісовими ресурсами у розрізі природничо-екологічної, соціально-економічної та комерційно-виробничої функцій лісу, які оцінюють

стан лісових ресурсів (таблиця 1). Структурно-функціональні показники несуть інформацію для оцінки стану, використання, відтворення та охорони лісових ресурсів.

До показників, які характеризують природничо-екологічну функцію слід віднести природничі чи лісівничо-таксаційні показники. Крім того ці показники і визначають морфологію лісу. Вони в загальній своїй сукупності виступають первинними індикаторами, мають натуральний вимірник і носять частіше якісний характер.

Показники, які несуть соціально-економічну функцію є похідними, мають як натуральні так і вартісні вимірники, носять кількісно-якісний розрахунковий характер. Є як загальнодержавними так і соціальними, також характеризують зайнятість населення.

До показників, які носять комерційно-виробничий характер відносять господарські показники. Вони носять розрахунковий кількісно-якісний характер, мають вартісні вимірники та є похідними від природних показників.

Таблиця 1

Структурно-функціональна класифікація показників лісових ресурсів*

Функції лісу	Оцінка стану	Оцінка використання	Оцінка відтворення	Оцінка охорони
Показники				
<i>Лісоросливість</i>				
Природничо-екологічна	-тип лісу -бонітет насаджень -вік деревостану -склад насаджень -повнота деревостану -густота насаджень -товарність насаджень -зімкнутість насаджень -запас насаджень -підріст -підлісок -лісова підстилка	-структура лісів -природний лісогосподарський потенціал території -щорічний приріст деревини -розмір лісосічного фонду	-лісистість території (заліснення) -щорічний приріст деревини	-відхилення фактичної лісистості від оптимальної -частка площі лісових земель пройдена пожежами -збитки заподіяні лісовими пожежами -створення захисних посадок -зменшення площі осередків шкідників та хвороб
Комерційно-виробничі	-експлуатаційний фонд господарства -ліквідний фонд -потенціал деревинних ресурсів -запас насаджень -приріст деревини -оборот рубки	-вартість побічної продукції деревинного та не деревинного походження -собівартість знеособленого кубічного метра деревини (тонни живиці) -дохід на 1м.куб деревини, 1т живиці, 1т грибів, ягід, деревної зелені, лікарських рослин -окупність додаткових витрат -рівень рентабельності виробництва -повнота використання розрахункової лісосіки -інтенсивність користування	-	

Продовження табл. 1

<i>Мисливство</i>				
Природничо-екологічні	-площа розповсюдження -середня щільність розселення -статева і вікова структура -фактична чисельність особин -коефіцієнт міграції -коефіцієнт народжуваності -репродуктивний (біотичний) потенціал	-	Збереження мисливського біологічно-видового різноманіття	
Комерційно-виробничі	-	-вихід м'ясо-дичинної продукції (на 1 га) -дохід від реалізації дичини та трофеїв -обсяг використаних мисливських ресурсів у відсотках -товарна продукція мисливського господарства	-	-
<i>Лісоросливість, Мисливство</i>				
Соціально-економічна	-забезпеченість населення продукцією лісового та мисливського господарства -вартість національного валового продукту лісового та мисливського господарства -державний економічний дохід держави від експлуатації мисливських угідь -зайнятість населення у лісо-мисливському господарстві -заробітна плата та премії працівників -кваліфікація кадрів -плинність (постійність) кадрів			

* Структуровано автором на підставі [4,5,6].

Поняття раціонального лісокористування формується з комплексної оцінки та результативності використання показників. Для організації раціонального використання лісових ресурсів необхідно мати достатню інформацію про них, яка дозволила б приймати ґрунтовні рішення щодо покращання лісокористування у межах як окремих підприємств, так і регіонів. При цьому необхідно враховувати те, що перехід до ринкової економіки передбачає, з одного боку, спрощення звітності і планування, з другого, розширення потоку корисної інформації, необхідної для обґрунтування планів і проектних рішень. На сьогодні іде тенденція до повної автоматизації процесу надходження і переробки інформації, тому автор пропонує схему шляхів формування бухгалтерської інформації для управління та аналізу лісовою галуззю (рис. 1).

Рис. 1. Шляхи формування бухгалтерської інформації для управління та аналізу лісовою галуззю*

*Розроблено автором

Достовірна організація обліку лісовим господарством ґрунтується на використанні безперервного запису всіх господарських операцій, адже головним завданням даних підприємств є ефективне використання лісу як відновлюваного природного ресурсу, забезпечення виконання ними функцій відтворення, вирощування лісу відповідно до цільового призначення, формування лісових насаджень шляхом проведення рубок пов'язаних з веденням лісового господарства.

Висновки і перспективи. Основним джерелом даних про стан, використання, відтворення і охорону лісів є державна система моніторингу, яка функціонує за багаторівневим принципом.

На першому рівні отримання об'єктивних даних можливо за допомогою показників (індикаторів) лісових ресурсів, що відображають еколого-соціально-економічні дані для повноцінного життя людини та повному узгодженню облікової інформації для управління та аналізу.

Другий рівень дає можливість отримати кількісні оцінки стану насаджень і видового біорізноманіття лісової рослинності та визначити головні параметри лісових екосистем.

Структурно-функціональна класифікація показників дає можливість розробляти прогностичні моделі раціонального використання лісових ресурсів.

Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення, яке реалізується системою показників, забезпечує підвищення ефективності лісокористування на різних рівнях господарювання в частині оцінки їх стану, використання та відтворення, а також забезпечення пошуків інформації для раціонального лісокористування.

Список використаних джерел

1. Бухгалтерський облік та аудит у лісовому господарстві [Текст] : тексти лекцій / Л. Булах. – Харк. нац. аграрн. ун-т. – Х., 2007. – 57 с.
2. Дубас, Р.Г. Економіка природокористування [Текст] / Р.Г. Дубас. – К. : КНТ, 2009. – 448 с.
3. Гарасим, П. М. Методологія та методика економічних досліджень [Текст] / П. М. Гарасим, Г.П. Журавель, П. Я. Хомин П. Я. – Тернопіль : Видавництво Астон, 2006. - 414с.
4. Мартинчук, І.В. Методичні засади оцінки ефективності лісокористування на територіях забруднених радіонуклідами [Текст] / І. В. Мартинчук // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.С. Гжицького. – 2014. – Том 16. – 2(59), частина 5. – С. 135-144.
5. Пономаренко, Т.І. Управління відтворенням лісових біологічних активів: обліково-аналітичне забезпечення [Текст] : Монографія / Т. І. Пономаренко, В. К. Савчук. – К. : Аграр Медіа Груп, 2010. – 218 с.
6. Свириденко, В.Є. Лісівництво [Текст] / В.Є. Свириденко, О.Г. Бабіч, Л.С. Киричок / за ред. В.Є. Свириденка. – К. : Арістей, 2008. – 544 с.
7. Теремна, Б.К. Лісознавство з основами лісництва [Текст] / Б. К. Теремна. – Чернівці. Книги – XXI, 2005. – 160 с.
8. Яремчук, І.Г. Економіка природокористування [Текст] / І. Г. Яремчук. – К. : «Просвіта», 2000. – 431 с.

References

1. Bulach, L. (2007). *Buhgalters'kyj oblik ta audyt u lisovomu gospodarstvi* [Accounting and audit in forestry] (Texts of lectures). Kh : Kharkiv National Agrarian University.
2. Dybas, R. G. (2009). *Ekonomyka pryrodokorystuvannja* [Environmental economics]. K : KNT.
3. Garasym, P. M., Zhuravel' G. P., & Homyn P. Ja. (2006). *Metodologija ta metodyka ekonomichnyh doslidzhen'* [Methodology and techniques for Economic Research]. Ternopil' : Vydavnyctvo Aston.
4. Martynchuk, I. V. (2014). *Metodychni zasady ocinky efektyvnosti lisokorystuvannja na terytorijah zabrudnenyh radionuklidamy* [Methodological foundations of estimation of efficiency forest management in the territories contaminated with radionuclide]. *Naukovyj visnyk LNUVMBT imeni S.Z. Gzhyc'kogo*, 16/2(59), 135-144.
5. Ponomarenko, T. I., Savchuk V. K. (2010). *Upravlinnja vidtvorennyam lisovyh biologichnyh aktyviv: oblikovo-analitychne zabezpechennja* [The accounting and analytical provisions for management of forest biological assets' formation and exploitation]. Kyiv. : AgrarMedia Grup.
6. Svyrydenko, V. Je., Babich, O. G., & Kyrychok, L. S. (2008). *Lisivnyctvo* [Forestry]. K : Aristej.
7. Teremna, B. K. (2005). *Lisoznavstvo z osnovamy lisnyctva* [Forest science with the basics of forestry]. Chernivci : Knygy – XXI.
8. Jaremchuk, I. G. (2000). *Ekonomika pryrodokorystuvannja* [Environmental economics]. Kyiv : Prosvita.

Makarenko Anna

Postgraduate, Department of Statistics and Economic Analysis
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: ania_mak@ukr.net

CLASSIFICATION OF FOREST RESOURCES PARAMETERS FOR THE ACCOUNTING AND ANALYTICAL PROVISION FORMATION

Abstract

Introduction. The forest resources value in life of the community is so important that their rational use and restoration, preservation and protection issues will always remain the focus of the Ukrainian people. Therefore a need of improving forest accounting management problem has appeared. This will improve the quality of accounting and analytical information, its processing and storage as a necessary condition for sustainable forest management. Accounting and analytical provision improvement, implemented in system of parameters, assures the efficiency of forest management at various levels of management regarding their condition evaluation, use and reproduction, as well as provides information search access for sustainable forest management.

Purpose. The article aimed to reveal structural and functional classification of forest resources parameter in terms of evaluation, use and their reproduction and outline the scheme of accounting information formation for the needs of the forest industry enterprises.

Methods. Such common methods of cognition as analysis, comparison, method of grouping, method of mixing, cognitive method, structural and functional method, analytical method, abstract method, methods of specification and analogy have been used in the article.

The results. This article deals with formation of the structural and functional classification of forest resources parameters, applied for assessment of the use and reproduction of wood and non-wood forest resources, as well as hunting. These figures reflect the environmental and socio-economic results for normal human life and full coordination of accounting information and analytical provision, management and analysis.

Discussion. Further research's objective is in finding ways for the analytical and accounting provision improvement via rational forest management.

Keywords: sustainable forest management, forest resources, wood and non-wood forest resources, hunting, accounting and analytical provision.

